

In memoriam

Dr. GRABARITS ISTVÁN (1945–2012)

Az elmúlt évszázad hatvanas-hetvenes éveiben körvonalazódott a hazai gyógyszerészi múlt és gyógyszerészettörténet-írás, általában a gyógyszerészettörténetet önként ápolni akaró, az akkor a fiatalabb nemzedékhez tartozó gyógyszerészek köre, akik hivatásuk mindennapi gyakorlása mellett a „szakma” feledésbe került múltját kívánták újjáéleszteni, szétszóródott tárgyai emlékeit egybe gyűjteni, mindenki számára láthatóvá tenni. Ez a nemzedék valóban maradandót alkotott: megteremtette Kőszeg európai hírűvé vált gyógyszerészettörténeti múzeumi egységét, Győrben, Kecskeméten, Székesfehérváron, Egerben patikamúzeumot kezdeményezett, kialakított olyan szakmai köröket, amelyek – az egyetemi oktatás hiányában – a gyógyszerészettörténet hazai művelésének központjává váltak. E nemzedék (Szigetváry Ferenc, Rádóczy Gyula, Kóczián Géza, Szentgyörgyi István, Blázy Árpád, Menner Ödön, Lárencz László stb.) meghatározó egyénisége lett Grabarits István, talán akkor a legfiatalabb, de az utolsó évtizedekben a leghatékonyabb szervezője a gyógyszerészettörténet

legkülönbözőbb szakmai és társasági fórumainak. 2012. szeptember 17-én, súlyos betegségét hősiesen vállalva távozott a halhatatlanok társaságába.

Aki írt visszaemlékezést életútjáról, annak könnyű életútját megrajzolni, munkásságát összegezni, értékelni. Grabarits István ilyen nem írt, miért írt volna, hiszen életkora még nem indokolta, különben is tevékeny, egy időben több dolgot is végző ember volt. Még 2012 márciusában interjút adott egy folyóiratnak, ennek életrajzi részében maga foglalta össze élete főbb meghatározóit, gyógyszerészi pályafutása kezdetét.

„Családomban a IV. Grabarits István vagyok, 1945. január 23-án Peregén (ma már összeépült Kiskunlacházával) születtem. Édesapám kiválóan gazdálkodó parasztember volt a Lacháza melletti Bankháza pusztán. Az általános iskolát ezen a két helyen jártam ki. Édesapámat kulákká nyilvánították, így a váci Mezőgazdasági Technikum ajtaja bezáródott előttem, pedig 12 éves koromban már minden munkából kivettem a részem és biztos támasza voltam Édesapámnak a földek megművelésében. Apám halála után Édesanyámnak be kellett, hogy lépjen a TSZ-be, közben felvettek a Debreceni Református Gimnáziumba. Ez a gimnázium fiatal felnőttként és meglelt emberként is meghatározta a hitüggyekhez való hozzáállásomat és a nemzeti kérdés, a történelmi Magyarország, a tudós társaságok, a könyvtári búvárkodás útvesztőiben való eligazodásom. E gimnáziumban nagy hatással voltak rám dr. Tórh Béla, Kiss László, Nagy Géza és Nagy Mihály tanárok. A gimnázium falai között is foglalkoztatott a gondolat, hogy agrármérnök leszek, de a gimnázium negyedik osztályában ajánlotta osztályfőnöknőnk mindenkinek a gyógyszerészetet. Tanácsért Nagy Varjas Mátyáshoz, akkori gyógyszerészhallgatóhoz (különben rokonunkhoz) fordultam, aki nemes egyszerűséggel válaszolt: »Nem rossz ez«. Ennek hatására felvételiztem a Budapesti Orvostudományi Egyetem gyógyszerészeti karára és elsőre felvettek, de az egyetem Kollégiumába is.

Az egyetemről nagy tisztelettel emlékszem Nagy János matematika, Körös Endre általános és szerves kémia professzorokra, nemkülönben Burger professzorra, akinél jelesre szigorlatoztam. Clauder, Halmai, Pandula professzorok meghatározói lettek gyógyszerészé formálódásomnak. Ebben szerepe volt Németh Béla kiskunlacházi gyógyszerésznek, aki igazi gyógyszerész volt. Nagy tisztelője voltam Kempler Kurt főgyógyszerésznek, akinek már akkor számon tartottam a gyógyszerésztörténeti írásait. ... Államvizsgáim letétele után, első feleségem révén Szombathelyre kerültem, itt született Ildikó lányom is (1969). Már az egyetemen hallottam dr. Küttel Dezső Vas megyei főgyógyszerészről, akit felkerestem »állásügyben«. Alaposan kikérdezett tanulmányaimról, iskoláimról és azonnal elvitt Bartha Béla igazgatóhoz. Így lettem 1971. január elsejétől a Vas Megyei Gyógyszertári Központ

leltárbrigád vezetője, így kerültem kapcsolatba Szigetváry Ferencel, a Kőszegi Patikamúzeum későbbi igazgatójával is. Ő mondta: »Apucinál (Küttel Dezső főgyógyszerésznél) illik tudományoskodni« – innen kezdődött az én tudományos kutatói életem és örök barátságom Szigetváry Ferencel.

Első gyógyszerészettörténeti tanulmányom az I. Magyar Gyógyszerkönyvvel foglalkozott és kiadásának centenáriuma jelent meg. Szombathelyen Szigetváry Ferenc vezetésével előkészületek történtek egy megyei gyógyszerészettörténeti kiállítás megszervezésére, amelyre Szigetváry Ferenc a tárgyakat nemcsak gyűjtötte össze, hanem maga restaurálta, vele jártam a gyógyszertárakat, gyűjtöttük össze az 1971-ben Kőszegen megnyílt kiállítás tárgyait. Ezzel kapcsolatban fogalmazódott meg az a gondolat, hogy Kőszegre hozzák vissza az innen elvitt egykori Jezsuita Patika teljes bútorzatát, legyen egy Patikamúzeum. Ez találkozott Antall Józsefnek, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum mb. főigazgatójának, a Magyar Orvostörténeti Társaság főtítkárának elképzeléseivel, hogy itt nemcsak gyógyszerészettörténeti múzeum, hanem könyvtár, egy szakmai kutatóközpont is legyen. Hatalmas szervező munka volt, amelynek részese is lettem. Így kötődött össze életem az orvostörténelemmel, azokkal a tudományos társaságokkal és szervezetekkel, amelyek meghatározták életem további alakulását.”

Grabarits István jelentős szerepet vállalt a kőszegi patikamúzeum szervezésében, anyaggyűjtésében és általában a kiállítás szervezésében. Ekkor érlelődött meg benne a gondolat, hogy gyógyszerészettörténelem tárgykörében doktori fokozatot szerez. 1980-ban megvédte „A XVIII. századi magyarországi matéria medica és annak értékelése” c. disszertációját, amely elmélyült kutatói munka eredménye lett. A „gyógyszerészettörténelem doktora” megtisztelő címmel kevesen rendelkeztek, az akkori ifjabb nemzedék körében csak Grabarits István. 1977-ben elvált, új munkahelyet Kalocsán talált. Erről így írt:

„Olvastam egy álláshirdetést, hogy Kalocsán OTP lakásjoggal belvárosi gyógyszertárnak vezetőt keresnek. Megpályáztam, így lettem a 12/44-es Gyógyszertár vezetője, az egyik beosztott gyógyszerész a feleségem, Ihász Zsuzsanna volt. Az ő édesapja is és nagyapja, Ihász Nándor szintén gyógyszerészek voltak. 1979-ben született István fiúnk, aki viszi most a patikát. Szegeden végzett, nagyon szereti a gyógyszertári munkát. Kisebbik fiúnk, Gábor 1981-ben született, ő gépgyártástechnikával foglalkozik.”

Az 1970-es évek végén a gyógyszerészettörténészek közül többen sajnálták Grabarits István váratlan döntését, viszont kétkedéseiket Grabarits István megcáfolta: 1978-tól a kalocsai Érseki Főkönyvtár rendszeres kutatója lett, elmélyült kutatásokat végzett az értékes orvos-, gyógyszerészettörténeti és botanikai munkákban, 1981-ben először Kalocsán, majd

Budapesten, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumban kiállítást rendezett Kalocsa könyvritkaságaiból, tudománytörténeti kézirataiból. Az előbb idézett nyilatkozatában erről így szólt:

„A kalocsai Érseki Könyvtár egy aranybánya: 800 kötet 1800 előtti orvosi könyvet találtam. Azt kell mondanom, hogy az egyetemi és a Széchényi Könyvtár mellett Kalocsán őrzik a legtöbb orvosi kódexet, ősnymtatványjaival felbecsülhetetlen értékűek.”

Nevéhez fűződik a kecskeméti Orvos-Gyógyszerészettörténeti Múzeum megszervezése, kiállításának szakmai előkészítése és megrendezése. (Sajnos azóta nem eredeti helyén látható.) Szakmai elismerését jelentette, hogy a Magyar Orvostörténelmi Társaság és a Magyar Gyógyszerészi Társaság közös gyógyszerészettörténeti szakosztályának 1984–1992 között alelnökeként, majd 1992–2001 között elnökeként működött. Szervezésében kiváló szakmai előadások voltak, nem rajta múlt, hogy az 1990-es években bizonyos távolodás történt a MGYT és a MOT között, új formák születtek a tudományos társasági életben. A Magyar Orvostörténelmi Társaság 1994-ben alelnökévé választotta, e tisztséget haláláig betöltötte. Hosszas mérlegelés után 2002-ben – 22 támogatóval – megalapította a Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaságot, amelynek alapító elnöke maradt haláláig. A Magyar Gyógyszerészi Társaság új alapszabályzata csak gyógyszerészeknek biztosít tagságot, amelynek következtében a gyógyszerészettörténeti szakosztály tagságának legalább 80%-át elvesztette volna, mivel a bölcsészek (könyvtárosok, történészek, levéltárosok stb.), botanikusok, műszaki végzettségűek nem lehettek volna tagjai a társaságnak. Elsősorban Grabarits Istvánnak köszönhető, hogy a negyedévenkénti tudományos ülések, az évente megrendezésre került „Gyógyszerészettörténeti nyári egyetem” népszerűvé váltak nemcsak a gyógyszerészettörténészek körében. Az utolsó három már határon túli magyar városban (Nagyvárad, Szabadka, Pozsony) került megrendezésre, találkozási lehetőséget nyújtott az ott élő magyar gyógyszerészeknek. A Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaságot a Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Társaság is tagtársaságainak sorába fogadta, maga Grabarits István is tagja lett a Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Akadémiának is. A Román Gyógyszerészettörténeti Társaság is tiszteletbeli tagjai sorába hívta.

A rendszerváltozás éveiben Grabarits István aktív résztvevője és alakítója lett a gyógyszerészi közéletnek, egyik szervezője lett a Magyar Gyógyszerészi Kamarának, amelynek 1989–2003 között vezetőségi tagja, 1991–1994, majd 1999–2002 között alelnöke is volt. Tudományos munkásságának elismerését jelentette, hogy a Szegedi Tudományegyetem címzetes egyetemi docensi ranggal tisztelte meg.

Az 1990-es évek derekán magánosította az addig vezetése alatt állt kalocsai gyógyszerert és sikeres vállalkozó lett.

Pályafutása alatt számos kitüntetésben részesült: 1991-ben Kiváló Gyógyszerész lett, 2000-ben elnyerte a Magyar Orvostörténelmi Társaság Wesszprémi István díját, 2001-ben a Magyar Gyógyszerészi Társaság Ernyey József jutalomérmét, 2003-ban Kalocsa város Életmű-díjjal tüntette ki, de ebben az évben a Magyar Köztársaság Érdemrend tiszti keresztjét, valamint az Egészségügyi Minisztérium Pro Sanitate díját is megkapta. 2001-től az ETT Gyógyszer Alkalmazási Bizottsága, 2002-től a MTA Orvostörténelmi Munkabizottsága hívta tagjai sorába. 2012. augusztus 20-án Kalocsa Város Egészségügyi Díját kapta meg, amit már kórházi betegágyánál adtak át.

Három évvel ezelőtt súlyosan megbetegedett, hősi küzdelmet vívott a betegséggel, meg akart gyógyulni, legalábbis hasznossá tenni önmagát a tudomány és a hétköznapi világában. Belső energiái 2012. szeptember 18-án elfogytak.

Emlékét őrizzük...

Kapronczay Károly